

Zpráva ze služební cesty do Bratislavy

Místo: Bratislava – Slovenská republika

Termín: 4. – 7. listopadu 2007

Účel cesty: Účast na mezinárodní konferenci „ Photograph Heritage in Central, Southern and Eastern Europe: Past, Present and Future“

Zprávu podává: Blanka Hnulíková
Ing. Lucie Poláková
Oddělení péče o fyzický stav archiválií
Národní archiv v Praze

Datum vyhotovení: 14. listopadu 2007

Ředitelka archivu: PhDr. Eva Drašarová, CSc.

Časový program služební cesty:

4. 11. 2007

Odjezd z Prahy	15:35
Příjezd do Bratislavy	21:00

5. 11. 2007

7:30 – 8:30	Registrace účastníků konference
8:45	Slavnostní zahájení konference
9:00 – 12:30	Dopolední blok přednášek
12:30 – 13:30	Oběd
13:30 – 17:00	Odpolední blok přednášek

6. 11. 2007

9:00 – 12:00	Dopolední blok přednášek
12:00 – 13:00	Oběd
13:00 – 16:30	Odpolední blok přednášek
17:00 – 18:00	Výstava
19:00	Společná večeře pro účastníky konference

7. 11. 2007

9:00 – 12:30	Dopolední blok přednášek
12:30 – 13:30	Oběd
13:30 – 15:30	Odpolední blok přednášek

Odjezd z Bratislavy	16:25
Příjezd do Prahy	22:00

Zpráva:

Účelem této služební konference byla účast na mezinárodní konferenci, kterou pořádal The Getty Conservation Institute společně s Akademií výtvarných umění v Bratislavě a se Slovenskou národní knihovnou. Celý program konference byl věnován představení historie fotografie a metod konzervace fotografického materiálu v zemích střední, východní a jižní Evropy. Krom účastníku z těchto částí Evropy byli na konferenci přítomni i zástupci z The Getty Conservation Institute v Los Angeles, z Metropolitního muzea v New Yorku či z G. Eastman House v Rochesteru. Samozřejmě nechyběli a i účastníci ze západní Evropy a to včetně velkých jmen v oblasti konzervace fotografií jako např.: Bertrand Lavédrine či C. von Waldhausen. Celkem bylo přítomno asi 100 účastníků a zaznělo celkem 28 příspěvků.

Pondělí 5. 11.

Dopolední blok přednášek byl zahájen úvodním slovem rektora Akademie výtvarných umění v Bratislavě *Prof. Karolem Weisslechnerem*, který především děkoval The Getty Conservation Institute a vyjádřil radost nad hojnou účastí. Poté následovalo pět příspěvků od přednášejících ze Spojených států.

Jako první hovořil *Dušan C. Štulík*, který jen velmi stručně připomněl vývoj fotografie od jejích počátku až do současnosti. Poté se zamýšlel nad tím, kam směřuje klasická fotografie, jenž začíná být zcela vytlačována digitálním obrazem, jestli již není mrtvá a co to pro nás znamená do budoucna. V poslední relativně krátké době došlo u fotografie k velkým technologickým změnám především ve vývoji fotoaparátů, které jsou s každým rokem výkonnější, mají větší rozlišení a optickou citlivost. Tento vývoj má však fyzikální limity a proto se další výzkum a vývoj bude přesouvat na software a hardware spojený s ukládáním, zpracováním a úpravou fotografií v počítači. Tím vyvstává problém autenticity digitální fotografie.

Druhá přednáška od *Grant Romera* z George Eastman House v Rochesteru byla věnována historii konzervování fotografií v anglicky mluvících zemích a jejímu budoucímu vývoji. Obecně se dá historie vývoje fotografií rozdělit do několika padesátiletých cyklů, během nichž docházelo k výrazným změnám v technologii výroby a zpracování fotografie. První perioda 1839 – 1889 byla érou vzniku a vývoje různých procesů výroby a malého množství fotografií, 1889 – 1939 je perioda, kdy docházelo k velkému nárůstu počtu fotografií a fotografie se dostalo komerčního využití a stala se běžně dostupnou. V letech 1939 – 1989 dochází ke změnám v rychlosti pořizování fotografií, ve zvětšování optické citlivosti a k velkému vývoji fotoaparátů. Od roku 1989 nastává éra digitální a veškeré změny jsou velmi rychlé. Rozdíl v těchto periodách se promítají i do přístupu ke konzervaci fotografií. Prvním výzkumníkem v oblasti fotografické chemie byl George Eastman, v jehož domě v Rochesteru vzniklo po jeho smrti Muzeum fotografie. Patřil mezi první, který pochopil, že pro kvalitní konzervování fotografií je nezbytná znalost fotografické chemie, znát vývoj historických procesů výroby a také neustálý výzkum nových technik pro restaurování a testování nových materiálů. Do budoucna je třeba ustavit základní standarty konzervátorských postupů, vyškolenat dostatek profesionálních konzervátorů fotografie, kterých je stále velký nedostatek, distribuovat informace, vybudovat komunitu specialistů a také je důležité, aby velké a vybavené instituce poskytovaly servis ostatním. Při konzervování se setkáváme s celou řadou problémů jako je velké množství používaných materiálů, značné množství technologií a ohromné množství fotografií, které je třeba uchovat.

Následovala přednáška *Kathleen Dardes* z Getty Conservation Institute, která je zde vedoucí vzdělávacího oddělení a již 15 let se věnuje výzkumu v oblasti vzdělávání, tréninkovým projektům a vzdělávacím programům. V letech 1985 – 1990 to byly především velmi krátké programy, krátké workshopy pro muzea, galerie a archeology. Od roku 1990 do 2001 se tyto vzdělávací programy rozšířily, prodloužily, začaly být zaměřeny na určitý region a zároveň začaly sloužit jako iniciátory dalších návazných projektů. V roce 2001 se vytvořilo vzdělávací oddělení, které má vlastní vzdělávací strategii. U samotného vzdělání je důležité prohloubit, ujednotit a zkultivovat již nabitě znalosti a u praktických tréninků se klade důraz na zručnost, dovednost a větší množství praktických zkušeností. Důležitou součástí celé strategie je i mentoring - vytvoření kontaktů, podpory a koležiality. Výuka může probíhat jak ve třídě, tak formou přes internet, kdy se účastníci scházejí jen jednou za čas na praktická cvičení. Výukový program je pro každý region individuální, záleží na velkém množství vstupních faktorů (počet osob a jejich vzdělání, instituce, její vybavení, finanční možnosti, problémy ve sbírkách, ale i klima v dané zemi), praktická cvičení je třeba vždy vytvářet až na místě a je třeba počítat s časovou náročností, protože celá skupina musí nové informace zpracovat, naučit a automaticky osvojit. Mezi zrealizované projekty patří kurz pro pracovníky muzeí z jihovýchodní části Asie v letech 2005 – 2006. V roce 2008 by měla na Slovensku ve spolupráci s AVU proběhnout letní škola zaměřená na konzervování fotografií.

Další příspěvek *Nory Kennedy* z Metropolitan Museum of Art v New Yorku byl věnován vzdělávání konzervátorů fotografií. Otázkou je, co znamená kvalifikovaný konzervátor fotografií, jestli je jiný než konzervátor jiných materiálů, jestli jsou na něj kladeny jiné nároky a v čem je naopak stejný. Je nezbytně důležité, aby konzervátor fotografií měl znalosti ohledně historie fotografie (jména, časová osa, techniky, postupy, materiály), aby měl chemické znalosti, aby jednotlivým technologickým postupům rozuměl, uměl je sám provádět a opakovat podle starých návodů a také je uměl rozlišit. Dále je třeba mít dobré materiálové znalosti (různé typy podložek, pigmenty, pojiva, materiál vhodný pro ukládání) a znalosti různých analytických metod vhodných pro identifikaci fotografických technik. Zároveň jsou důležité znalosti fotografické chemie (reakce, co tvoří obraz, principy degradace, metody fixace obrazu atd.), znalosti tvorby fotografie (kompozice, expozice, nasvícení atd.) a technické znalosti při převádění originálu do digitální podoby a následné úpravy v počítačovém programu. K těmto specifickým požadavkům musí mít konzervátor fotografií i běžné konzervátorské znalosti: etika restaurování, základy dějin umění, tvorba restaurátorských záměrů a zpráv, preventivní péče a především manuální dovednost. Na jednu osobu je kladeno velké množství nároků a proto je jen velmi malé množství skutečně kvalifikovaných odborníků a navíc vyškolení takové osoby zabere velké množství času a není ani dostatek míst, kde je možné takto ucelené vzdělání získat. V Americe existuje pro konzervátory program ANAGPIC, internetové stránky budou v dohledné době.

Poslední dopolední přednášku měl *Art Kaplan* z Getty Conservation Institute, který má na starosti přenosnou laboratoř, která vznikla v roce 2000, a zároveň se podílí na vzniku referenční databáze. Laboratoř je vybavená zařízením vhodným pro fyzikální, mikroskopické a analytické zkoumání fotografických materiálů. Je projektována tak, aby nebylo nutné nikam přemísťovat originály a samozřejmě všechny používané analytické metody jsou nedestruktivní. Laboratoř obsahuje přenosný digitální mikroskop (0,31 – 1,3 MP) s pamětí a napojením na PC, stereomikroskop s nastavitelným zvětšením (4,3 x – 40 x), se světly, s velkou pracovní plochou a kamerou napojenou na PC. Dále je součástí UV lampa, denzitometr, spektrofotometr na určování optických vlastností, monitor tester (testuje barvy na monitoru), IR spektrometr, který umožňuje měření i vertikálně a XRF spektrometr s displejem nebo napojením na PC. Tato pojízdná laboratoř se může podílet na různých mezinárodních projektech, jejichž účelem je identifikace fotografií a fotografických technik, ale samozřejmě může dobře posloužit i při identifikaci jiných historických materiálů.

V odpoledním bloku přednášek začala prezentace jednotlivých států Evropy – historický vývoj fotografie v dané zemi a vývoj a aktuální stav konzervování fotografií, případně možnosti vzdělávání v oblasti konzervace fotografií. Každý zástupce dané země představil ve své přednášce nejstarší a nejzajímavější dochované fotografie a nejdůležitější fotografie od počátků až do současnosti. Jak se ukázalo, byla Evropa v době počátku fotografie velmi kosmopolitním místem, především díky Rakousko-uherské monarchii a tak se mnoho jmen opakovalo ve výčtu prvních fotografů u více zemí. Zároveň bylo mnoho prvních fotografů působících v jižní a východní Evropě narozeno ve Vídni, či jiném západním městě.

Jako první vystoupila *Barbara Burianová* z Akademie výtvarných umění v Bratislavě. První dochovanou fotografií je kalotypie z roku 1840 a z roku 1849 je první soubor daguerrotypií. Asi před dvěma lety byl pod patronací Národního archivu v Bratislavě proveden průzkum, který by zmapoval množství fotografií v různých institucích v celém Slovensku. Účelem bylo rozřadit fotografie i podle technik a podle roku zhotovení, to ovšem nebylo možné vždy zjistit, ale i tak je takový orientační průzkum užitečný. Co se týká konzervování fotografií, tak v Národním archivu probíhá digitalizace fotografických sbírek a Národní knihovna chystá vytvoření nového pracoviště, které se bude konzervací fotografií zabývat. Jinak ve většině institucí probíhá katalogizace nezařazených sbírek a konzervace probíhá jen jednotlivě. V příštím roce by se na Akademii výtvarných umění měl otevřít nový program, který bude zahrnovat i tři nové předměty: Konzervace fotografií, Technologie fotografií a Fotochemie.

Za Rumunsko přednášel *Prof. A. S. Ionescu*, historik umění z University výtvarného umění v Bukurešti. Tato přednáška se věnovala pouze historii fotografie v Rumunsku a jednotlivým významným fotografům a dále struktuře a oborům university. Další tři přednášky od rumunských kolegů byly na programu ve středu.

Poté následovaly dvě přednášky ze zemí bývalé Jugoslávie a to od *A. B. Sarenkapa* z Národního muzea v Sarajevu a od *S. Pejović* ze Státního archivu v Kotoru v Černé hoře. Historický vývoj fotografie v těchto státech byl velmi podobný a jména významných fotografů se často opakovala. Podobné jsou i problémy s konzervováním fotografií: velké množství sbírek, které se teprve začíná zpracovávat, probíhá především digitalizace a důraz je kladen na kvalitní uložení. Nejsou žádní specialisté na konzervování fotografií, ale restaurátoři běžného archivního materiálu především v archivech a muzeích. Od roku 2000 vznikají na školách (Akademie výtvarných umění) nové obory týkající se fotografie.

Poslední pondělní přednášku měl *Pavel Scheufler* historik nejen české fotografie. Svoji přednášku pojal na rozdíl od všech ostatních velmi zvláště, nazval ji *Mýty a symboly v české fotografii*. O historickém vývoji naší fotografie ani o problémech konzervace fotografií u nás neměli posluchači možnost se nic dozvědět. Byla to velká škoda, že za Českou republiku byla vybrána tak nepovedená prezentace.

Úterý 6. 11.

Dopolední blok přednášek zahájila *Nadezhda Savchenko* z Národního muzea historie a kultury Běloruska v Minsku. Kurátorka fotografické kolekce v muzeu nás seznámila s historickým vývojem fotografie v Bělorusku. Většina dochovaných fotografií v zemi je datována od konce 19. století a je uložena ve Státním filmovém a foto archivu (190 tis. kusů) a dalších pěti muzeích v celé zemi. V Bělorusku je celkem šest škol, na kterých se vyučuje o fotografii, ale jen velmi málo o její konzervaci. Konzervaci fotografií zajišťuje Centrální laboratoře pro restaurování dokumentů národních archivních fondů.

Poté následovala přednáška *Andrease Krase* z Městského muzea v Drážďanech. Tento historik fotografie pojednal své historické shrnutí především k fotografiím východní části Německa. Od 90 let se postupně kolekce fotografií bývalé DDR soustředí do Drážďan, především do Městského muzea. Je to ohromné množství fotografického materiálu, o konzervování se rozhoduje individuálně podle potřeb dané kolekce a samozřejmě podle financí. Na počátku je nejdůležitější kvalitní uložení a zpracování sbírek, pak následuje digitalizace, aby byly sbírky přístupné. Od 90 let vzniklo v Německu několik škol zabývajících se konzervováním fotografického materiálu – nejznámější je asi FHTW v Berlíně. Pan Krase ještě připomněl důležitost kvalitního krizového plánu, který je vlastně součástí preventivní péče a který se osvědčil při povodních v roce 2002, kdy bylo zcela zničeno asi 5 % fotografických sbírek.

V dalších dvou přednáška shrnuly historii fotografie ve své zemi *Izabela Zajac* z Akademie výtvarných umění ve Varšavě a *Jana Kolar* z Národní univerzitní knihovny v Lublani. Obecné jsou i problémy, se kterými se instituce potýkají: velké množství fotografického materiálu, mnohdy nezpracovaného, málo místa, nekvalitní uložení a nedostatek financí. Konzervace fotografií má podobu především prevence a digitalizace fondů. V Polsku mají stejný problém jako u nás v Archivu, velké množství starých fotografií je na nekvalitní kartónové podložce, která je mnohdy zdeformovaná či jinak poškozená.

Odpolední blok přednášek zahájila *Katalin Bognar* z Národního muzea v Budapešti, která je zde kurátorem historické fotografické kolekce. V Maďarsku se dochovalo poměrně velké množství daguerrotypů (v roce 1850 bylo 40 profesionálních daguerrotypistů). Také mají doteď v muzeu uložené neosvětlené negativy. Po roce 1990 vznikají a transformují se instituce, které se zabývají fotografií, ale především z hlediska historie a stejné je to i v oblasti vzdělávání. Konzervace fotografických sbírek je zaměřená především na prevenci, kvalitní uložení a digitalizaci, kterou provádí od roku 2000.

Následovaly přednášky *Stefana Belishki* z Akademie výtvarných umění v Sofii, *Hrvoje Gržina* z Chorvatského státního archivu v Záhřebu a *Milici Djordevic*, fotografky ze srbského Bělehradu. Z přednášek nás zaujalo ukládání fotografických sbírek v Bulharsku, kdy používají anglické lepenky a celý anglický program krabic a obalů na fotografický materiál. Ve všech zemích se konzervování fotografií potýká se stejnými problémy a je řešeno především vhodným uložení a digitalizací. Jako konzervátorská pracoviště pro fotografie fungují pracoviště věnující se restaurování archivních dokumentů a papíru – muzea a archivy.

Celý den měli zakončit přednášející z Moldávie a Makedonie, ale bohužel nedorazili.

Ve večerních hodinách jsme se ještě zúčastnili výstavy: Z dějin fotografické techniky v 19. století v Uhorsku.

Středa 7. 11.

Dopolední blok přednášek zahájila *Tram Vo* z Getty Conservation Institute, která přednášela o spolupráci s Moravskou galerií v Brně. Moravská galerie vlastní unikátní kolekci fotografií od roku 1839, která obsahuje asi 25 tisíc fotografií. Velkým problémem pro kurátora sbírky byla u mnoha fotografií identifikace fotografických technik a proto požádali o odbornou radu GCI. Z GCI přijela v roce 2006 do Brna na pět dnů Tram Vo se svými kolegy a s přenosnou analytickou laboratoří a provedli analýzy u 80 fotografií. Pomocí několika nedestruktivních metod (mikroskop, RTG difrakce a FTIR) se jim podařilo identifikovat 98 % analyzovaných fotografií a fotografických technik.

V další velmi dlouhé a netradiční přednášce, kterou uvedl *D. Katuščák* byla prezentována Slovenská národní knihovna. Celá prezentace byla pojata jako 50 minutový

film, který pojednával jak o historii Národní knihovny v Martině, tak o stavbě a vybavení budovy, o vybavení a práci badatelny, mikrografického oddělení či vybavení depozitářů. Větší čas byl pak věnován restaurátorské dílně, jejímu vybavení a předvedení běžných restaurátorských postupů. Nově je v knihovně vytvořeno oddělení, které by se mělo starat o fotografické sbírky a to včetně konzervace fotografií. Národní knihovna má ve své obsáhlé sbírce o přibližně 720 tisících kusů fotomateriálu i několik daguerrotypií a kolekci fotografických alb. Hlavní konzervátorský směr bude prozatím katalogizace sbírky, uložení do nových a kvalitních obalů, identifikace nitrátových filmů a digitalizace.

Poté následovala již druhá rumunská přednáška a to o Královském fotografickém archivu, který je uložen v zámku Peles. Tento zajímavý příspěvek přednesla *Carmen Tanasoiu* z Národního muzea v Bukurešti. Tento archiv obsahuje asi 10 tisíc kusů fotografií a asi 200 fotoalb, které velmi podrobně monitorují život královské rodiny a jejich přátel. Od roku 1866 bylo vytvořeno místo oficiálního fotografa královského dvora. Celá kolekce končí rokem 1947, ale její nejtěžejnější část spadá do let 1894 – 1916. Celá sbírka se postupně zpracovává, ukládá do kvalitních obalů a digitalizuje, aby byla přístupná i veřejnosti.

V další přednášce nás *Petra Vávrová* z VŠCHT seznámila s netradiční fotografií – raritou, kterou je fotografie na eternitu. O jakou fotografickou techniku se jedná, se neví, ani jak je fotografie stará a nejsou známy ani okolnosti jejího vzniku. V blízké budoucnosti je v plánu provést několik nedestruktivních analytických testů, aby bylo možné určit použitou fotografickou techniku a podle této znalosti doporučit nejlepší podmínky uložení.

Příspěvek soukromého fotografa *Martina Bečky*, který už dlouhou dobu působí v Paříži byla věnován experimentům s papírovými negativy. První papírový negativ (kalotypie) byl vytvořen v roce 1840, v roce 1847 byl představen „proces papírového negativu“, který zaznamenal v průběhu let mnoho variant. Pečlivá rekonstrukce takového výrobního procesu pomůže při identifikaci takovýchto typů materiálů i při jejich konzervaci. Při celém procesu výroby pak hrají důležitou roli použité chemikálie, jejich množství, druh papíru a čas. Pan Bečka se této problematice věnuje již několik let a napsal o tom publikaci. Některé ze svých pokusů vzal pan Bečka na ukázkou s sebou a tak bylo možné si prohlédnout rekonstrukci procesu podle Le Graye a podle Talbota a posoudit kvality papíru.

Poslední dopolední přednášku měla *Karolina Lewandovska*, kurátorka Národní galerie ve Varšavě. Ta ve svém příspěvku shrnula zkušenosti z fotografických výstav, na kterých se podílela. Kdy na začátku stála jako kurátor na zcela opačné straně fotografie než konzervátor, chtěla za každou cenu vystavovat originály, na dlouhou dobu a za dostatečného osvětlení. Po zkušenostech, kdy došlo během výstavy k nevratnému znehodnocení fotografie, se zcela změnil přístup pracovníků výstavního oddělení k fotografickým materiálům. Prioritou je během vystavování originálů zabezpečit takové podmínky (klíma, osvětlení, adjustace), aby nemohlo dojít k žádnému poškození. Je vždy těžké najít kompromis mezi kurátorem a konzervátorem a to do značné míry vyplývá i ze zcela rozdílného typu vzdělání, které se většinou neprolíná.

Odpoledne následovaly dvě na sebe navazující přednášky rumunských kolegyně *Iuliana Ciotoiu* a *Paula Popoiu* z Národního muzea vesnice v Bukurešti o digitální knihovně kolekce etnografických obrázků. Toto muzeum je jedno z nejnavštěvovanějších v Bukurešti a má ve svých sbírkách kolem 200 tis.kusů fotomateriálů a z toho 15 tisíc jsou fotografie a skleněné negativy z let 1928 – 1936, které byly vybrány prof. D. Gusti jako výsledek výzkumu bukureštské sociologické školy. Tato kolekce velmi podrobně a uceleně ilustruje život ba vesnici v dané době a je svým obsahem velmi významná. Proto bylo potřeba vymyslet nějaký program na záchranu a zpřístupnění sbírky. Pomocí speciálního softwaru se vytváří digitální knihovna a zároveň se provádí ukládání do nových obalů. Celý projekt, který začal v roce 2005, je financován U.S. Department of State skrze Ambassadorial Fund for the Preservation of Cultural Places.

Následovala přednáška *Jany Křížanové* z Akademie výtvarného umění v Bratislavě, která vyprávěla o své stáži v Getty Conservation Institute, kde se podílela na budování kolekce referenčních vzorků. Laboratoř, která má tuto referenční kolekci na starosti, vznikla v roce 1988 a nejprve soužila pouze pro GCI. Databáze se však začala velmi rychle rozrůstat a dnes patří mezi jedny z největších na světě. Obsahuje ohromné množství různých druhů materiálů: pigmenty, barvy, laky, pojiva, různé druhy dřev, kamenů atd. a samozřejmě velké množství fotografického materiálu. Pro získávání dalších vzorků objíždějí pracovníci laboratoře antikvariáty, vetešnictví, burzy a sbírají historický materiál. Velké množství vzorků přichází i poštou od běžných občanů, kteří například vyklízejí pozůstalost. Každý, kdo do GCI pošle nějaký vzorek, obdrží certifikát.

Poslední přednášku měla restaurátorka *Rodica Antonescu* z Městského muzea v Bukurešti, která popisovala svoje zkušenosti při restaurování fotografií. Jako jediná restaurátorka v muzeu má na starosti veškerý materiál, ale s restaurováním fotografií neměla žádné zkušenosti. Byla nucena sehnat a nastudovat nějaké informace a literaturu, která v Rumunsku není příliš dostupná, což jí zabralo velké množství času. Zároveň neměla k dispozici žádné analytické metody, které by jí pomohly v identifikaci fotografií k restaurování. Neměla k dispozici ani žádné zkušební vzorky, na kterých by si mohla některé postupy vyzkoušet a ověřit. Nakonec se celá práce velmi zdařila, ale od zadání do ukončení restaurování uběhly víc jak dva roky. Svým příspěvkem upozornila na poměrně častou situaci, kdy jsou restaurátoři papíru nuceni bez jakýchkoli předchozích znalostí restaurovat fotografický materiál.

Závěr:

Možnost účastnit se této mezinárodní konference byla pro nás velmi cenná. Tato konference byla velmi důležitá z toho důvodu, že byla první konferencí, která sezvala takové množství osob zabývajících se fotografickým materiálem ze střední, východní a jižní Evropy.

Ukázalo se, že všechny instituce ve všech těchto lokalitách Evropy mají stejné problémy: ohromné množství špatně uloženého a často nezpracovaného fotografického materiálu, málo prostoru na uložení, nekvalitní depozitáře, nedostatek financí a velký nedostatek odborníků na konzervování fotografií. Většina institucí vlastní některé velmi cenné originály, které stále čekají na odborné a kvalitní ošetření (konzervaci) a je možné, že než bude uskutečněno, dojde vlivem degradace ke ztrátě obrazu (informace).

Jak mnohokrát zaznělo, většina institucí řeší situaci tak, že prioritou je kvalitně uložený materiál, dobré klimatické podmínky a nový kvalitní obalový materiál. Při ukládání do nových obalů se provádí čištění, důkladné zpracování sbírky a digitalizace, která umožní přístup k materiálu i veřejnosti. Konzervování fotografií se provádí jen u jednotlivých kusů.

Finanční prostředky na konzervování či na analytické průzkumy, které by pomohly s identifikací fotografického materiálu, jsou mnohdy poskytnuty z různých grantů a projektů, na kterých se podílí např.: GCI, Evropská unie či ICOM.

Velkým přínosem pro nás bylo i navázání osobních kontaktů s kolegy z jiných zemí a pohovořit s nimi o jejich konzervátorských postupech. Zároveň bylo zajímavé i posouzení úrovně jiných pracovišť s naším, kdy rozhodně patříme vybavením, prostory, systémem uložení i systémem práce mezi přední pracoviště z této oblasti Evropy.